

ROZŠÍŘUJÍCÍ INFORMACE

Klíněnka jírovcová

V roce 1984 byl u makedonského jezera Ohrid objeven drobný motýl, klíněnka jírovcová. Podle genetického průzkumu má původ v Evropě, jen zřejmě nebyla objevena dříve. Klíněnka napadá výhradně jírovce a v naší přírodě nemá přirozené nepřátele. Může se tedy velmi rychle šířit, za rok zplodí až pět generací. V České republice byla poprvé zaznamenána v roce 1993. Zatím se nepodařilo vyvinout účinné opatření na ochranu stromů před tímto škůdcem, příliš účinné nejsou žádné postřiky. Množství klíněnek můžeme ovlivnit pečlivým shrabáním opadaných listů a jejich spálením. Napadení kaštanu klíněnkou jírovcovou ale nevede k přímému úhynu stromu. Samička klíněnky naklade na list vajíčka, z těch se vylíhnou larvy, které vyžírají list uvnitř (minují). Na listech se objevují typické rezavé skvrny, které později hnědnou. Oslabený list postupně usychá a opadá předčasně. Nedostatkem výživy z listů dochází k oslabení stromu a jeho náchylnosti k dalším nemocem.

Zajímavosti o jírovci maďalu

- Listy, kůra a slupky kaštanu sloužily k barvení tkanin.
- Mleté sušené kaštany se používaly pro praní, obsahují totiž saponiny.
- Název jírovec pochází ze slova jarý = hořký, maďal má původ v maďarském slově magyal = durman.
- Jírovec maďal se lidově nazývá koňský kaštan. To je u nás zdůvodňováno hned několika verzemi. Podle té první slovo koňský získal strom proto, že jeho plody používali Turci jako posilující prostředek pro tažné koně. Druhá verze tvrdí, že přízvisko koňský vzniklo z toho, že plod připomíná koňské oko. Jiná verze přikládá původ slova koňský tvaru jizvy, která je na stonku listu po jeho odlomení. Tato jizva má totiž tvar koňské podkovy.
- Pro koně a spoustu jiných savců jsou ovšem kaštany jedovaté. Naopak prasata a kozy umí toxiny obsažené v kaštanu odbourat a s oblibou ho požírají.

- Plody kaštanu bývají sbírány pro dokrmování lesní zvěře. Nedá se ovšem říci, že by to byla oblíbená pochoutka. Většina lesní zvěře dá přednost žaludům a bukvicím, tedy původním a přirozeným plodům našeho lesa.

Léčivé účinky jírovce

Látky obsažené zejména v plodech jírovce maďalu (aesciny) z něj dělají jednu z nejlepších léčivých rostlin používaných na cévní onemocnění. Léčí se s ním hemeroidy, záněty žil, křečové žíly, lámavost cév, bércové vředy, sklerotizace cév. Pomáhá při nedostatečném periferním prokrvování, trombóze. Dále je léčivý při kloubních otocích, bolestivosti kloubů, artróze. Jírovec má také protizánětlivé účinky a tak se používá i na záněty různého druhu. Užívá se nejvíce zevně, vnitřní užití je limitováno obsahem toxických látek.

Příbuznost s ostatními kaštany

V Ústí nad Labem můžeme pozorovat jírovec pleťový, který je jírovci maďalu příbuzný. Nejsnadněji ho poznáme podle růžové barvy květů, také jeho tobolek jsou výrazně méně ostnitě než tobolek jírovce maďalu. Roste například v Mánesových sadech.

Mezi příbuzné maďalu nepatří kaštanovník jedlý, i když se to díky semenům může zprvu zdát. Kaštanovník jedlý je jednodomá rostlina z čeledi bukovité, jírovec maďal patří do čeledi mýdelníkovité.

Procházka za stromy Ústecka: http://stredohorisobe.wz.cz/stromy_09.htm